

Γράφει ο **Μιχάλης Ρίζος**

Η σχέση βιολογικού-κοινωνικού είναι αντικείμενο φιλοσοφικής, οντολογικής και πολιτικής διαπάλης εδώ και αιώνες. Το τελευταίο διάστημα επανέρχεται με ιδιαίτερη ένταση και με διάφορες αφορμές (γάμος ομόφυλων ζευγαριών, παρένθετη κύηση, εμβόλια και πανδημία κλπ) δημιουργώντας αρκετές προκλήσεις και τριβές στα αριστερά και κομμουνιστικά κόμματα.

Εδώ θα κάνουμε μόνο μια μικρή αναφορά:

- 1)** Ο άνθρωπος είναι **και βιολογικό και κοινωνικό ον**. Σε ενότητα και αντίθεση διαλεκτική ανάμεσα στη «διπλή φύση» του. Η κοινωνική του φύση, σύμφωνα με τον ιστορικό υλισμό, προέρχεται από την ικανότητα για παραγωγή-εργασία, συνειδητή δημιουργία με σχέδιο και σκοπό, που ωριμάζει μέσα από την ιστορική και διαρκώς κλιμακούμενη αλληλεπίδρασή του με το περιβάλλον, και είναι εκείνη που διακρίνει τους ανθρώπους από τα υπόλοιπα έμβια όντα.
- 2)** Η κοινωνική ωρίμανση του ανθρώπου είναι μια δυναμική και συνεχώς μεταβαλλόμενη διαδικασία που επηρεάζει και τη βιολογία του, επεμβαίνοντας στον οργανισμό του μέσα από την κατάκτηση και εφαρμογή επιστημονικών γνώσεων. Μετασχηματίζει επομένως τη βάση από την οποία προέκυψε, την «πρώτη του φύση», υπερβαίνοντας ως ένα βαθμό και τα σχετικά όρια που αυτή θέτει.
- 3)** Φυσικά, η κοινωνική εξέλιξη και οι κατευθύνσεις της προσκρούουν στα ταξικά όρια που θέτουν οι εκμεταλλευτικές κοινωνίες, ιδιαίτερα ο σύγχρονος ολοκληρωτικός καπιταλισμός, και που έχουν ως αποτέλεσμα να στρεβλώνουν τη σχέση κοινωνικού-βιολογικού, ατόμου-κοινωνίας, επιστήμης-εφαρμογής

της, σε βάρος της εργατικής τάξης. Ακόμα και μεγάλες κατακτήσεις της σύγχρονης επιστήμης όπως πχ στον τομέα της τεκνοποίησης (υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, παρένθετη κύηση), έχουν μετατραπεί σε γενικευμένη εμπορευματική διαδικασία.

4) Η μεταφυσική, δογματική και όχι διαλεκτική προσέγγιση της **σχέσης βιολογικού-κοινωνικού** συνεπάγεται **απολυτότητες υπέρ της μιας ή της άλλης πλευράς**, κάποιες φορές με επικίνδυνες **πολιτικές συνέπειες**, που επανέρχονται στη σύγχρονη αντιπαράθεση. Είναι γνωστό ότι βασικό ιδεολογικό πυλώνα του ναζισμού αποτέλεσε η τερατώδης θεωρία περί βιολογικής ανωτερότητας της άριας φυλής που θα έπρεπε να εφαρμοστεί στο κοινωνικό πεδίο, για επιστροφή στις ρίζες της φυλετικής καθαρότητας. Το γεγονός ότι η κοινωνία και ο πολιτισμός διαμορφώθηκαν από τα (ιδιαίτερα) βιολογικά χαρακτηριστικά του προϊστορικού ανθρώπου, μπορεί να οδηγήσει στο ψευδές συμπέρασμα ότι τα κοινωνικά φαινόμενα ανάγονται στους βιολογικούς (και άρα γενετικούς) προσδιορισμούς του (βιολογικός αναγωγισμός).

Από την άλλη, η εντυπωσιακή διαδικασία της κοινωνικής εξέλιξης που αναπτύσσει φαινόμενα μοναδικά, που δεν υπάρχουν στην κοινωνική ζωή κανενός άλλου βιολογικού είδους, δίνει την ψευδαίσθηση πως ο πολιτισμός έχει μετασχηματίσει πλήρως την ανθρώπινη φύση, την έχει μηχανοποιήσει, και πως τελικά δεν έχει μείνει τίποτε το βιολογικό στο σύγχρονο άνθρωπο. Έχει γίνει ένα smart human being απόλυτα κοινωνικά καθορισμένο (κοινωνιολογικός αναγωγισμός). Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, τα πάντα είναι «κοινωνικές κατασκευές» (και κατά βάση προϊόντα υποκειμενισμού) μη υπαγόμενα σε αντικειμενικές τάσεις - νόμους κίνησης. Ο διαλεκτικός υλισμός καταργείται και τη θέση του παίρνει ο πραγματισμός.

5) Τόσο ο «**βιολογικός**» όσο και ο «**κοινωνικός**» **αναγωγισμός** ακριβώς επειδή εξετάζουν τα φαινόμενα απλοποιητικά και μηχανιστικά, δεν κατανοούν την έννοια της ανώτερης ποιοτικής σύνθεσης ως διαλεκτικό προϊόν μιας αντιφατικής διαδικασίας, που «είναι και δεν είναι», «μοιάζει και δεν μοιάζει» με το αρχικό δημιούργημα από το οποίο προέρχεται. Θεωρούν π.χ. ότι οι κοινωνίες είναι απλές προεκτάσεις της βιολογίας των ανθρώπων, δηλαδή της φυσιολογίας των οργάνων τους, δηλαδή των κυττάρων τους, δηλαδή του DNA τους, άρα και των γονιδίων τους. Κατ' αυτούς τα παντοδύναμα γονίδια καθορίζουν τις κοινωνικές διαδικασίες και την κοινωνική μας θέση, είναι η μοίρα μας, το κατά πώς είμαστε πλασμένοι, το πιστοποιητικό αξιολόγησής μας (από εδώ προκύπτει π.χ. η άρνηση στο RNA εμβόλιο που θα διαταράξει την προαιώνια φύση μας). Έτσι η ευγονική μπαίνει κανονικά από το παράθυρο για τους νεογιάπηδες πραγματιστές (βλέπε απαράδεκτη θέση του νυν προέδρου του ΣΥΡΙΖΑ για την κατά παραγγελία τεκνοποίηση), η θρησκεία, ο ιδεαλισμός και ο ανορθολογισμός από την πόρτα για τους φτωχούς.

6) Η ανθρώπινη φύση δεν είναι μόνο βιολογία και γονίδια (ευτυχώς!). Η τελευταία προσφέρει καθορισμένες δυνατότητες σε συγκεκριμένη φάση της οντολογικής εξέλιξης, αναγκαίες για να αποκτήσει ο άνθρωπος και την «κοινωνική» του φύση, απαραίτητες για μια ανώτερη κοινωνική οργάνωση. Ταυτόχρονα οι δυνατότητες αυτές τροποποιούνται από την κοινωνική παρέμβαση, και εξαιτίας της, ώστε τελικά η φύση του ανθρώπου να είναι διαδικασία μεταβαλλόμενη και όχι γραμμικά καθορισμένη. Ο άνθρωπος δεν είναι ένα άβουλο ον, μια προγραμματισμένη μηχανή που δρα με βάση κάποιους κωδικούς. Δεν προσαρμόζεται μόνο στο περιβάλλον αλλά αντεπιδρά, επιχειρεί να το αλλάξει.

7) Για τη θεωρία του κοινωνιολογικού αναγωγισμού, ο αποφασιστικός (για άλλους ο μοναδικός) παράγοντας που διαμορφώνει τον άνθρωπο είναι οι κοινωνικές επιδράσεις, η κοινωνική πραγματικότητα, γι' αυτό και η μελέτη της ανθρώπινης ύπαρξης μπορεί να γίνει μόνο με όρους κοινωνιολογίας. Ο άνθρωπος γεννιέται *tabula rasa*, δίχως καμία ιδιαιτερότητα ως προς τη βιολογία του και είναι έτοιμος να δεχθεί με πανομοιότυπο τρόπο τα «αποτυπώματα» του κοινωνικού περιβάλλοντος, το είδος του οποίου είναι και το μόνο που θα καθορίσει, σε τελευταία ανάλυση, το χαρακτήρα και την προσωπικότητά του. Όμως ο άνθρωπος **ως από την φύση του έλλογο και κοινωνικό ον** είναι ήδη μια ενότητα της

βιολογικής του ύπαρξης και της διαδικασίας αλληλεπίδρασης με τον κόσμο, που τον «εξανθρώπισε» και τον ξεχώρισε από το ζωικό βασίλειο, είναι ήδη μια ενότητα «βιολογικού-κοινωνικού».

Η επαναστατική, κομμουνιστική αριστερά στέκεται απέναντι και στον βιολογικό και στον κοινωνικό αναγωγισμό. Και οι δύο αποτελούν αστική μέθοδο σκέψης

8) Ο άνθρωπος δεν ανάγεται στη βιολογική του ολότητα ούτε όμως το βιολογικό στοιχείο εξαφανίζεται. Σύμφωνα με το σύντροφο Ευτύχη Μπιτσάκη (2003), «η κοινωνική φύση του ανθρώπου προϋποθέτει τη φυσική και τη βιολογική του ιδιαιτερότητα, και ταυτόχρονα τις υπερβαίνει».

9) Με βάση τις παραπάνω τοποθετήσεις, θεμελιώδεις για τον διαλεκτικό υλισμό, είναι **ιδιαίτερα προβληματική η θέση του ΚΚΕ για το γάμο και την τεκνοθεσία των ομόφυλων ζευγαριών**, όπως έγινε γνωστή σε πρόσφατη απόφαση της ΚΕ του, 26/1/2024.

Παραθέτουμε τη σύνοψή της: «Το ΚΚΕ είναι αντίθετο με τον πολιτικό γάμο των ομόφυλων ζευγαριών, γιατί κατοχυρώνει γονεϊκότητα σε άτομα του ίδιου φύλου, οδηγεί στον αποκλεισμό είτε της μητρότητας, είτε της πατρότητας. Θεσμοθετεί τη διπλή γονική μητρότητα ή τη διπλή γονική πατρότητα αντίστοιχα. **Η έννοια της διπλής ομόφυλης γονεϊκότητας στην ουσία αποκόπτει την έννοια της γονικής ευθύνης από την αντικειμενική κοινωνική και βιολογική βάση της».**

Δηλαδή το ΚΚΕ υποστηρίζει όχι μόνο την αντικειμενική, αυστηρά βιολογική ύπαρξη των φύλων αλλά και την αντικειμενική έννοια της «μητρότητας» και της «πατρότητας». Αυτές όμως είναι συνδεδεμένες με τη μορφή που ο οικογενειακός δεσμός παίρνει σε κάθε κοινωνία. Διότι ξέρουμε ότι υπήρχαν κοινωνίες που ο «πατέρας» δεν υπήρχε (όχι με την έννοια του αντρικού φύλου γενικά, αλλά με την έννοια του κοινωνικού ρόλου στην ανατροφή του παιδιού) και τα παιδιά τα μεγάλωνε η κοινότητα. Και ότι «μητρότητα» και «πατρότητα» σαν αποκλειστική ιδιότητα δύο ακριβώς προσδιορισμένων βιολογικά ατόμων δεν είναι παρά η θεωρητική ένδυση των σημερινών οικογενειακών σχέσεων, που έχουν μπει σε κρίση. Το ΚΚΕ θεωρεί ότι «η αμφίπλευρη σχέση μητρότητας - πατρότητας προκύπτει από τη συμπληρωματική λειτουργία άνδρα - γυναίκας στη διαδικασία τεκνοποίησης».

Ταυτίζει δηλαδή τη γονεϊκή σχέση και ευθύνη με τη βιολογική σχέση της τεκνοποίησης. Κι αυτό τη στιγμή που υπάρχουν χιλιάδες παιδιά που μεγαλώνουν σε μονογονεϊκές οικογένειες ή έχουν υιοθετηθεί και μεγαλώνουν με τους μη βιολογικούς τους γονείς και επομένως ακόμα και αν έχουν σχέση «πατρότητας-μητρότητας» δεν έχουν καμία σχέση με την διαδικασία της τεκνοποίησης! **Η θέση αυτή είναι απαράδεκτη, οπισθοδρομική και αντιδιαλεκτική.** Αν ήταν η γονική ευθύνη να είναι απόρροια της βιολογικής σχέσης θα ήταν όλα τα παιδιά ευτυχισμένα.

10) Επιπλέον, η περιφρονητική αναφορά της θέσης του ΚΚΕ περί «γονέα 1 και γονέα 2», η υπεράσπιση της «μητρότητας» και «πατρότητας», οι συχνές αναλύσεις υπέρ της αξίας της παραδοσιακής πυρηνικής οικογένειας, οι υπογραμμίσεις του για τη βιολογία και τις «αντικειμενικές συνθήκες» αποτελούν εκδηλώσεις μιας βαθύτερης και πιο στρατηγικής πολιτικοθεωρητικής προσέγγισης. Στο δίπολο βιολογία-κοινωνική φύση του ανθρώπου τοποθετείται υπέρ της πρώτης, με την έννοια μιας αντικειμενικής κατάστασης που το κοινωνικό υποκείμενο σε μικρό βαθμό μπορεί να επηρεάσει.

11) Η γονική ευθύνη είναι ζήτημα **βαθιά κοινωνικό**. Η σημερινή οικογένεια είναι σε βαθιά κρίση παρότι κυριαρχεί η σχέση «πατρότητας-μητρότητας» γιατί από την μια οι γυναίκες παλεύουν, και σωστά, για τη χειραφέτησή τους από το κυρίαρχο μοντέλο των έμφυλων ρόλων και από την άλλη γιατί η σύγχρονη καπιταλιστική οργάνωση της εργασίας, ο σφετερισμός του ελεύθερου χρόνου, οι ανταγωνιστικές και

αλλοτριωτικές σχέσεις που εισβάλλουν παντού διαλύουν τους κοινωνικούς δεσμούς.

12) Όλο το ζήτημα για τους κομμουνιστές είναι να «απελευθερωθούν» οι ανθρώπινες σχέσεις από τα δεσμά του οικονομικού καταναγκασμού και τις προλήψεις, και να αποκτήσουν το πλήρες κοινωνικό δηλαδή ανθρώπινο περιεχόμενό τους (που ολοκληρωμένα μπορεί να γίνει στην κομμουνιστική κοινωνία) και όχι να γυρνάνε σε συντηρητικές θέσεις όπως «η διαφωνία του ΚΚΕ στην τροποποίηση του Σύμφωνου Συμβίωσης και ιδιαίτερα στην επέκτασή του στα ομόφυλα ζευγάρια απορρέει **από το χαρακτήρα και την εξέλιξη του θεσμού της οικογένειας, από το ρόλο της στην αναπαραγωγή του είδους.** Στη συμβίωση των ομόφυλων ζευγαριών αντικειμενικά το παιδί -από τα πρώτα καθοριστικά χρόνια της ζωής του- αποκτά παραποιημένη αντίληψη αυτής της βιολογικής σχέσης των δύο φύλων, η οποία είναι απαραίτητο συστατικό για την ομαλή ψυχοσωματική και κοινωνική ανάπτυξή του», να υιοθετούν δηλ. αντεπιστημονικές απόψεις που παρουσιάζουν την ομοφυλοφιλία περίπου σαν ασθένεια.

Πραγματικά αν ισχύουν όλα αυτά, πώς εξηγείται το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα των ομοφυλόφιλων ατόμων είναι παιδιά ετερόφυλων οικογενειών; Δεν λειτούργησε σε αυτά το «απαραίτητο συστατικό»;

13) Αλλά και σε άλλα ζητήματα και μέτωπα, οι αντικειμενικές συνθήκες, η «ωρίμανσή» τους παίζουν καθοριστικό ρόλο για το ΚΚΕ. Το υποκείμενο ως παράγοντας αποφασιστικής παρέμβασης, αλλαγής, ανατροπής, υποβαθμίζεται. Πάντα «είναι ανέτοιμο», «ανώριμο», «δεν έχει τις προϋποθέσεις» ακόμα και σε κορυφαίες στιγμές της ταξικής πάλης. Οι κοινωνικοπολιτικοί συσχετισμοί αντιμετωπίζονται εν πολλοίς ακίνητοι και αμετάβλητοι, μια φωτογραφία στο αρνητικό της, και έτσι τελικά αυτό που απομένει είναι το μέτρο της «κομματικής» συσπείρωσης και ποσότητας. Όμως «*οι άνθρωποι διαμορφώνουν τις συνθήκες όσο οι συνθήκες διαμορφώνουν τους ανθρώπους*».*

14) Η επαναστατική, κομμουνιστική αριστερά στέκεται απέναντι και στον βιολογικό και στον κοινωνικό αναγωγισμό. Και οι δύο αποτελούν αστική μέθοδο σκέψης. Αντιμετωπίζει τη βιολογία ως δυνατότητα επίδρασης στην κοινωνική οργάνωση και όχι ως προκαθορισμένο σχέδιο τυποποιημένης δράσης. Αναγνωρίζει ότι οι εκμεταλλευτικές κοινωνίες και ο καπιταλισμός με την ταξική τους διαίρεση στρεβλώνουν εμπορευματικά την κοινωνική δράση των ανθρώπων για τις ανάγκες και τα δικαιώματά τους. Ότι ο όποιος δικαιωματοσμός των αστικών κυβερνήσεων και η όποια κάλυψη των κοινωνικών αναγκών γίνεται υποκριτικά, περιορισμένα, παροδικά και πάντα με κριτήριο το καπιταλιστικό κέρδος, την καθολική υπαγωγή των ανθρώπινων σχέσεων, της συμβίωσης, της οικογένειας, της ανατροφής παιδιών, της επιστήμης και της βιολογίας στο κεφάλαιο.

Ωστόσο, είναι επίσης εξαιρετικά υποκριτικό να μην προωθείς τη μαζική πάλη για την κατοχύρωση ατομικών δικαιωμάτων και πολιτικών ελευθεριών στο όνομα του ότι ο καπιταλισμός είναι εκμεταλλευτική κοινωνία ή πολύ περισσότερο να ταυτίζεις αυτή την πάλη με τον αστικό δικαιωματοσμό. Η ίδια η καπιταλιστική κοινωνία γεννάει αντικειμενικά τις τάσεις εκείνες που θα την ανατρέψουν, όχι όμως προτυποποιημένα, νομοτελειακά και εσχατολογικά αλλά με την υποκειμενική δράση των οργανωμένων τάσεων χειραφέτησης της εργατικής τάξης σε κάθε χώρα και διεθνώς. Ο διαλεκτικός υλισμός δεν αφορά μια παθητική αντανάκλαση του εξωτερικού κόσμου και της αντικειμενικότητάς του στο υποκείμενο αλλά μια ανώτερη διαδικασία σύνθεσης, ενεργοποίησης και αντενέργειας του υποκειμένου σε αυτόν για να τον αλλάξει. Τα αντικειμενικά δεδομένα έχουν τεθεί, από το υποκείμενο εξαρτάται ...το μέλλον του κόσμου μας, η βαρβαρότητα ή η απελευθέρωση.

*** ΜΑΡΞ 1η ΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΦΟΪΕΡΜΠΑΧ**

Η κυριότερη ατέλεια όλου του υλισμού ως τώρα - βάζοντας μαζί και το φοϊερμαχικό - είναι πως το

αντικείμενο, η πραγματικότητα, ο αισθητός κόσμος, γίνεται αντιληπτός μόνο με τη μορφή **του αντικειμένου ή της άμεσης παράστασης** (Anschauung), όχι όμως σαν **ανθρώπινη υλική δραστηριότητα ή σαν πράξη**, όχι υποκειμενικά. Γι' αυτό συνέβηκε ώστε η **ενεργητική** πλευρά, σε αντίθεση με τον υλισμό, να έχει αναπτυχθεί από τον ιδεαλισμό -μα μόνο αφηρημένα, γιατί βέβαια ο ιδεαλισμός δεν γνωρίζει την πραγματική, τη συγκεκριμένη δραστηριότητα σαν τέτοια. Ο Φόιερμπαχ θέλει υλικά, διαφοροποιημένα από τα ιδεατά, αντικείμενα, μα δεν αντιλαμβάνεται την ίδια την ανθρώπινη δραστηριότητα σαν δραστηριότητα **πάνω σε αντικείμενα**. Κατά συνέπεια, στην *Ουσία του Χριστιανισμού* βλέπει τη θεωρητική στάση σαν τη μοναδική γνήσια ανθρώπινη, ενώ την πράξη την αντιλαμβάνεται με τη βρόμικη-εβραϊκή της μορφή εκδήλωσης. Δεν καταλαβαίνει, κατά συνέπεια, τη σημασία της «επαναστατικής», της «πρακτικο-κριτικής» δράσης.